

זמן מקום

אב תשע"ד

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי עורך: מאיר כהן

מלך בבל כשדאה

מאת: ד"ר עמנואל בן נאה

"בשנה התשיעית למולכו (צדקיהו)... בא נבוכדנאצר מלך בבל" (מל"כ ב' כ"ה, ח) הוא "מלך בבל כשדאה" (עזרא ה', 12). שלוש השנים של מצור על ירושלים הובילו אל החורבן "בא נבוזראדן רב-טבחים עבד מלך בבל... וישרוף את בית ה'" (מל"כ א', 9-8).

הכשדים עלו על בימת ההיסטוריה כמטאור במאה ה-7 לפנה"ס. שבת ארמי, מגזע בני שם, שהתיישב בבבל במדרום לאשור והשתלט על בקעת שניר ומשם יצא למסע כיבושים בכל הסהר הפורה, מבבל ועד מצרים. המלך נבו-פלאסר ייסד את הממלכה הבבלית החדשה ובנו נבוכדנאצר העצים את כוח הממלכה עד כדי שליטה על המזרח הקדום כולו: "לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת. כל אשר הייתה למלך מצרים" (מל"כ ב' כד', 7).

משמעות שלו של נבוכדנאצר, נבו (הוא האל הבבלי)- נצור נא את הבכור! מחריב המקדש נולד ב-634 לפנה"ס, עלה למלוכה ב-605 לפנה"ס ומלך במשך כ-40 שנה.

מלכות יהודה היטלטלה בין האימפריה המצרית והכוח העולה מבבל: "הנני שולח ולקחתי את כל משפחות צפון... ואל נבוכדנאצר מלך בבל עבדי והביאותים את הארץ הזאת" (ירמיה כה', 9). מן השמיים נגזר דינה של מלכות יהודה לכליה.

מלכי יהודה האחרונים- יהויקים, יהויכין וצדקיהו היו כנועים ומורדים, מונחים בין פטיש בבל וסדן השאיפה לעצמאות.

בירושלים סוערות הרוחות. נביא אחד בא מענתות, עומד בשערי העיר וזועק את המציאות. ירמיהו הנביא מבטא את קול המציאות, מוכה וחבול, מושלך לבור וגם משם זועק את נבואות התוכחה והחורבן.

"בחודש החמישי בשבעה לחודש" (מל"כ ב' כה', 8) נגזר דינה של ירושלים. יומיים מאוחר יותר אחזה האש במקדש, בבית המלך וקרסו חומות ירושלים: "ויחר אף ה' בארץ ההיא להביא עליה את כל הקללה... ויתשם מעל אדמתם... וישליכם אל ארץ אחרת" (דברים כט', 26-27).

באותו היום "פשט מהם שני לבושים גדולים- כהונה ומלכות" (שיה"ש כ"ב, פ"ה, ג') חורבן הבית המיט אסון על מלכות יהודה ומעמד הכהונה.

המקורות הקדומים כינו את מלך בבל "רשע בן רשע" והוא ראה עצמו כאלוה: "ארבעה בני אדם עשו עצמם אלוהות... פרעה, חירם, נבוכדנאצר ויואש מלך יהודה... האכילו עשב כבהמה" (שמות רבה פ"ח).

נבוכדנאצר היה איש מלחמות מחד ובונה נמרץ מאידך. הוא משקם ומפאר את בבל, בונה מערכות מים וסכרים על הפרת, שותל גנים תלויים, בונה חומות מפוארות ושער מקושט שזכה לתהילת עולם.

בתרבות היהודית נותר נבוכדנאצר במעמד הרשע והרואה את ביתו אומר "ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנאצר" (ברכות ז"ד).

זמן חורבן

מאת: מאיר כהן

נדבר על גבי נדבך בננה התהליך ההיסטורי-הלאומי שבא לסיומו בחודש החמישי מניסן. התרוממות הרוח ביציאת מצרים (ניסן) עברה דרך מלחמות חרות (אייר) ועם ביטוס התשתית הפיזית הלאומית באה החרות הרוחנית וקבלת חוקים ותקנות חברתיות (סיון). בתמוז החלה התרופפות הנמסכת על הריקבון השלטוני והחברתי. בחודש אב- באה קללת ההיסטוריה בחורבן הבית והארץ.

מגלגלין חובה ליום חייב: "בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא ייכנסו לארץ, נחרב הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה ביתר ונחרשה העיר" (תענית פ"ד, ו').

קללת הזמן באה והתכנסה גם בטבע הארץ בחודשי הקיץ "ארורה האדמה.. וקוץ ודרדר תצמיח לך" (בראשית ג', 17-18).

הטבע והאדם נושאים על גבם משא כבד של קללה, חורבן וחידולן.

דפי ההיסטוריה מובילים אל כישלון לאומי- חורבן ואובדן המולדת, גלות ונדודים, פרעות ומצוקות. היסטוריה של כאב החקוקה "בעט ברזל ועופרת" (איוב יט', 24). ירמיהו הנביא חיבר את הקינה "איכה ישבה בדד העיר רבתי עם הייתה כאלמנה... בכו תבכה בלילה... אין מנחם לה" (איכה א', 1-2).

הכישלון הלאומי מושתת על חטאי השלטון והעם כלפי היושב במרומים ואלו כלפי אלו: "שומרון קול תיתן מצאוני עווני, לארץ אחרת יצאוני בני. ואהליבה תזעק נשרפו ארמוני ותאמר ציון עזבני ה'... אני כן מרדתי ובאלוף נעורתי... בגדתי" (שלמה איבן גבירול).

החורבן מהווה תמרוך שהארץ רגישה לסטיות מוסריות. פורענות באה לעולם לתיקון סטיות שלטון וחברה. מוראות החורבן מזמזמות בעלי חיים כסמלים לפורענויות: "דב אורב הוא לי ארי במסתרים" (איכה ג', כו). "הר ציון ששםם שועלים הילכו בו" (איכה ה', 18), "קלים היו רודפנו מנשרי שמיים" (איכה ז', 19).

"אריה שאג מי לא יירא" (עמוס ג', 8). מזל החודש, אריה, ניצב בשמים, עומד ואורב לטרף "ויתנהו ה' לאריה וישברוהו וימיתהו" (מל"כ יג', 26).

צמח הזמן אף הוא תורם לקללת הזמן. התאנה המכונה קיץ במקרא נקשרת לקינה: "בילע ישראל, בילע כל

ארמונותיה, שיחת מבצריו וירב בבת יהודה תאניה ואניה" (איכה ב', 5). בעקבות החורבן "אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה" (ירמיה ח', 13). פרי הבאושים של תרבות החטאים ממיט חורבן.

בשבת המקדימה ליום ט' באב נקראת פרשת דברים והשבת מכונה "שבת חזון" על שם ההפסדה. חז"ל מצאו חיבור בין פסוקי הפרשה לבין האבלות על חורבן הארץ "אחד עשר יום מחורבן דרך הר שעיר עד קדש ברנע" (דברים א', 2) "אלו אחד עשר יום שמתאבלים על חורבן בית המקדש בשנה... תשעה ימים של חודש אב, ושבעה עשר בתמוז ועשרה בטבת" (כלי יקר, דברים א"א א"ה בין פארן).

שלושה מלכים וארבעה נביאים ניצבים על בימת ההיסטוריה ערב החורבן ולאחריו. המלכים- יהויקים (608-298 לפנה"ס), יהויכין (597) וצדקיהו (546-586 לפנה"ס).

הנביאים- ירמיה, יחזקאל, איכה, דניאל ועזרא. לדברי ימי המלכים וספרות הנבואה מצטרפות כתובות בבליות, ממצאים דוברים (מתל לכיש ותל ערד) ושכבות שריפה ברוב התילים הגדולים וכל אלו עומדים כעדים אילמים- דוברים לחורבן העצום.

צדקיהו אחרון המלכים היה מלך חסר אופי ששלט בחסות מלך בבל ומונה לתפקידו לאחר גלות יהויכין. המדרש מספר על המלכתו של צדקיהו: "שאל אותו נבוכדנאצר מה שימך? חשב מתניה בליבו, הריני מוציא את שמי צדקיהו, כדי שייצאו ממנו צדיקים. ולא היה יודע שבימיו הקב"ה מצדיק עליהם את הדין".

ילקוט שמעוני מתאר את אופיו של צדקיהו: "אמר לו נבוכדנאצר: "הישמע לי שלא תמרוד עלי. אמר לו הריני נשבע בנשמת. אמר לו איני מושבעך אלא בתורה שניתנה על הר סיני. הביא ספר תורה והניחו אצל ברכיו של צדקיהו והשבעו. ולא הספיק נבוכדנאצר ללכת מירושלים לארצו, עד שמרד בו".

צדקיהו מרד בה' ומרד במלך בשר ודם עד שנמלאה הסאה ואחז האש בבית המקדש ובארץ.

בא הבן נבוכדנאצר והחריב מקדש אביו "והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה- בא אליה ונולד ממנה נבוכדנאצר והחריב הבית שעמד ת"ו שנים".

זמן מקום

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי

ירחון המכללה האקדמית לחינוך

טל: 08-9937666

פקס: 08-9945532

שיחת חינוך: 1800-20-10-88

דוא"ל: hemdat@macam.ac.il

אתר: www.hemdat.ac.il

לקבלת הירחון במהדורה אלקטרונית נא לפנות בדוא"ל למכללה.

לשילוב מאמרים נא לפנות לעורך

טל: 02-6794412

נייד: 054-3334080

מייל: meir@makom.info

לימודי ההוראה המובילים

בדרום הארץ

נמצאים יותר קרוב ממה שחשבתם!

המכללה האקדמית "חמדת הדרום"

בבית אקדמי לחינוך

מציעה לך מגוון מסלולי הכשרה ללימודי תואר ראשון בהוראה

סטודנטיות:

מסלול ג: 0-6 התמחות במדעים. התמחות כוללת ביה"ס היסודי וכיתות א-10. מקרא מתמטיקה מדעים חטיבת הביניים (כיתות ז-10) התמחויות: ז' חוץ- מקרא וספרות, ד' חוץ- מדעים חינוך מיוחד: (כיתות א-10) חכמת יחידת, בשילוב התמחות נוספת: יסודי מתמטיקה או מדעים ומס' ספרות או מקרא

סטודנטים:

חינוך מיוחד: (כיתות א-10) בשילוב תושביע' ביה"ס היסודי. התמחות מתמטיקה ותושביע' התמחות תושביע' וספרות (מלרדום) התמחות מדעים ותושביע' תוכנית יחידת: -לבעלי השכלה תרנית רחבה ובוגרי 10 שנים -בשיכתבול מעל גיל 18 -כבוגרי ישיבת הסדר

שנה א' חינוך**

אווירה תרנית	יחסי אישי	מערך מלגות והלוואות	זמיני לימוד נפרדים לנשים ולגברים
הסעות	מעונות	תיסקיה	מדרשה

הענקת תואר מונח באישר המל"ג **בכפוף לתקנון משרד החינוך

חמדת הדרום
מכללה אקדמית לחינוך
HEMDAT HADAROM
College of Education

סטודנטיות-אפשרות: 054-4951549
סטודנטים-ישראל: 054-5937662
banot@macam.ac.il
rishum-banot@macam.ac.il

מות הכהן

מאת: אבי אלנתן

ביום א' באב מת הכהן, מייסד השושלת, ונסתלקו ענני הכבוד.

אוצר המדרשים, אייזנשטיין (בית המדרש חדר א') מתאר את פטירת אהרון הכהן:

"אמר לאהרון הגיע זמנך לפטור מן העולם. וכל אותם מ' שנה... היו משכימים ובאים אצל שבעים זקנים... וכל ישראל באים אצל אלעזר ואהרון והיו משכימים על פיתחו של משה והיו שואלים בשלומו...

וזה סדר הליכתן: משה באמצע, אהרון לימינו, אלעזר לשמאלו והזקנים מכאן ומכאן וכל ישראל לאחוריהם. קרא (הקב"ה) למשה ע"ה ואמר לו כן:..."דבר גדול יש לי לומר לך... שייאסף אהרון אל עמיו... כששמע משה... בכה בכייה גדולה עד מאד... ושב ובכה עד קריאת הגבר".

משה הליביש את אהרון שמונה בגדים והחל המסע אל המוות: " וכך היה סדר הליכתם באותו יום אהרון באמצע, משה מימינו, יהושע משמאלו".

בכל אותה העת אין אהרון יודע שזהו המסע האחרון: "ביקש אהרון להיכנס לאוהל (מועד) ולא הגיחו משה... אמר לו: אנו רוצים לצאת מחוץ למחנה". אהרון משה ואלעזר עולים לראש ההר ואל המערה נכנסים אהרון ומשה לבדם "אמר לו: אהרון אחי... רצוני שתתן (בגדי הכהונה) ואלעזר ימתין עד שנצא". נכנסו וראו מיטה מוצעת ושולחן ערוך ומנורה דולקת ומלאכי השרת עומדים עליה... פייסו בדברים ועלה אהרון למיטתו וקיבל הקב"ה נשמתו".

אהרון הכהן היה אבי הכהנים וזכה למתנה ייחודית של המשכיות נצחית העוברת כחוט השני מאז ועד עתה. ברכת כהנים מחד וזהות גנטית מיוחדת הנמשכים לאורך כל הדורות, "ברית מלח עולם" (במדבר י"ח, 19) שאינה ניתנת להפרה.

אהרון הכהן נפטר בגיל 123 שנים והיה גדול מאחיו- משה ב-3 שנים. שני אחים ואחות אחת מובילים את העם מיציאת מצרים ועד לשער הכניסה לארץ ישראל. אהרון היה הבכור אך משה היה המנהיג. על אהרון הוטלה עבודת הקודש- מלאכת המשכן והקורבנות. חטא אחד, חטא העגל, לא נסלח לו: "כי פרעה אהרון לשמצה בקמיהם" (שמות ל"ב, 25). הכניסה לארץ ישראל נמנעה מן האחים בגלל חטא מי מריבה (במדבר כ', 24) בו הכו האחים בסלע במקום לדבר אליו. מותו של אהרון נקשר לחטא שלא נסלח לו- חטא העגל.

במסכת אבות (א', 12) מתואר אהרון הכהן: "הילל אומר: הוי מתלמידיו של אהרון אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". תיאור זה נסמך על דברי מלאכי (ב', 7-5): "בריתי הייתה איתו החיים והשלום... בשלום ובמישור הלך איתי ורבים השיב מעוון. כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה". אחוות אחים מתוארת בתהילים

(קל"ג, 1-2): "כשמן הטוב על הראש, יורד על הזקן, זקן אהרון, שיורד על פי מידותיו".

המדרשים (תנחומא חוקת ט"ו, יז', במדבר רבה יט' ועוד..) מפרשים את מקום קבורתו של אהרון הכהן "מהו הור ההר? הר על גבי הר, כתפוח על גבי תפוח גדול". שלושה הרים נותרו נישאים על פני סביבתם "הענן עושה כל המדבר מישור... והניח ג' הרים: הר סיני- לשכינה, והר נבו- לקבורת משה, והור ההר- לקבורת אהרון". הור ההר נודד במרחבים. יש המזהים אותו בנחל צין, אחרים בלבנון ואילו יוסף בן מתיתיהו זיהה את ההר בג'בל הארון- ממערב לפטרה. "הול"ך זה (משה) את המחנה דרך המדבר ובא אל המקום בארץ ערב... ועכשיו שמו פטרה. המקום הזה מוקף גדר גבוהה. שם עלה אהרון על ההר... והוא מת לפי מניין הלבנה בראש חודש... בפי המוקדונים לואוס ובפי העבריים- אב" (קדמוניות ג', ד', ז').

ההיסטוריון המוסלמי עלי אבן אל-חסיין מסעודי (926 לספירה) מספר "וקברו מהולל והוא בתוך מערה עתיקה, ולפעמים בלילות נשמע מתוכה קול אדיר ונורא לכל בשר. אומרים שאהרון לא נקבר באדמה כי אם הונח במערה ההיא. ישנן ידיעות מוזרות רבות על המקום הזה, בקרב הנוסעים שביקרו במקום הזה".

ייחוס האבות והנביאים (1537) מתאר את קבר אהרון: "הר ההר שם קבר אהרן הכהן, והוא במערה סגורה. ועשו עליה כיפה נאה והולכים שם היהודים להשתטח ומתפללים על קברו ואין מונע אותם. והישמעאלים מחזיקים אותו בטרה ובכבוד גדול".

ר' יהוסף שווארץ מחבר הספר "תבואות הארץ" (1845) מתאר את המקום:

" הר ההר. למערב מעאן בערך 3 שעות, הר גבוה הנקרא בלשון ערבי 'ג'בל הארון' רוצה-לומר הר אהרן, ועליו בית תפלה לגויים. ולתוך המערה שבהר ההוא קבר אהרן וכותלי המערה הם כתובים, וכפי הנראה הכתיבה כתב אשורית הוא, אבל לא מובן מה שכתוב שם..."

הקבר המיוחס לאהרון הכהן מצוי על פסגת ג'בל הארון ברום של 1350 מ' וכ- 400 מ' מעל וואדי מוסא ועתיקות פטרה. על גבי המצבה ובסביבתה מצויות עדויות למבקרים יהודים, כתובות בעברית ושמות עבריים המוכיחים על חשיבות האתר לאורך הדורות.

קבר אהרון

נוף מולדתו

מאת: רחל זמרן

רופא דגול ומגדולי המשוררים העבריים היה שאול. נפשו של שאול נקשרה אל שאול (המלך) בזכות השם המשותף, הטרגדיה, הלך הנפש ואהבת השירה. שאול טשרניחובסקי נולד בכפר מיכאילובקה בגבול אוקראינה ביום י"ט באב תרל"ה (1875), נפטר בירושלים ונקבר בבית הקברות טרומפלדור בת"א ביום ט"ו בתשרי תש"ד (1943)

בהיותו בן 15 עבר לאודיסה וכבר בנערותו פרסם את שירו הראשון "בחלומי" וב-1893 פרסם את ספר השירים הראשון "חזיונות ומנגינות".

בד בבד עם כתיבת שירה למד לימודי רפואה באוניברסיטת היידלברג (1899-1906) וסיים לימודי רפואה בלוזאן שבשווייץ. רופא ומשורר היה שאול עד יומו האחרון.

ב-1931 עלה טשרניחובסקי לארץ ישראל, שימש כרופא בתי הספר בתל-אביב תוך פעילות בארגוני הסופרים ויצירת שירה עברית חדשה.

שאול היה המשורר המזוהה ביותר עם שירת הטבע, שירה המחברת מורשת יהודית ותרבות עולם. בשירתו הייתה לנוף ממשות "כולם נצטרפו לסימפוניה של ניחוח שדה". שאול התבסס בשירתו על שורשים יהודיים. שירתו ינקה מן המקורות היהודיים עם זיקה לתרבות יוון.

נוף הארץ והתחייה הציונית באו לביטוי ברבים משיריו: "אומרים ישנה ארץ" "הוי ארצי מולדתי", "גינה לי" ועוד.

בשיר "אני מאמין" ניסח טשרנחובסקי את החזון:

"ישוב יפרח אז גם עמי

ובארץ יקום דור

ברזל רגליו יוסר מנו

עין בעין יראה אור"

הקשר בין האדם לאדמה נוסח בצורה מופלאה בהגדרה פיוטית, פילוסופית והיסטורית בשיר "האדם אינו אלא":

"האדם אינו אלא קרקע ארץ קטנה

האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו...

ואך ברבות הימים ובמלחמת ישות

ומגילת ספר חיי הולכת מתפרשת -

ובאו אחד אחד, וייגלה פשר

כל אות ואות וסמל כל הבאות,

שחוקקו עליה בראשית ברייתה-

האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו."

עמוס קינן סגר מעגל לנוף הילדות: "מי שעקרו ממנו את נוף ילדותו, הוא קורבן של תאוה קטלנית...במידה מסוימת נהפך לצמח... איפה שהוא מנקודת הסוף צריך שתהיה תצפית אל ההתחלה".

תבנית נוף המולדת, היא תשקיף נוף הילדות. נוף ילדותו של שאול טשרניחובסקי היה בגלות. יש הטוענים ששירתו הובילה אל הנוף הנעלם, בחצי האי קרים, שחוה בילדותו. נוף הארץ העצים את שירתו עד כדי התייחסות מיסטית הנוגעת ברגש, תוך הזדהות עם נוף קונקרטי:

"כר נרחב יופיע ופרות תרעינה

ותכלת רום שחק

גם ניחוח עדנים".

שאול הזדהה עם נפשו של שאול המלך. שאול ושאול לא

זכו למעמד הראוי להם בדפי ההיסטוריה.

בשיר "בעין דור" מתאר שאול את שאול המלך בבואו אל בעלת האוב:

"ובחשכת הליל בלי קשת ושלח

על סוס קל עין דורה בא שאול המלך.

...עלטה...אש זוועות...בפינה קלחת...

ובמעגל הקסמים, בגופרית משוח,

שם יעמוד המלך, לא ליבו ינוח

ויזכור המלך את גבע ועלומיו,

אביב חלדו, טרם יקדרו עוד שמיו"

שאול חודר אל נפשו הנחרדת של שאול המלך תוך אדהה למצוקת המלך. שאול המשורר חודר אל המקורות המקראיים ושואב מהם את עוצמת שירתו.

מול הקשר למקורות מציב שאול טשרניחובסקי את עמדתו כלפי הדת- "אוסרי האל ברצועות תפילין".

שאול טשרניחובסקי תירגם מחזות רבים: "בכור השטן" של ברנארד שאו, "הלילה השנים עשר" של ויליאם שייקספיר, "אדיפוס המלך" לסופוקלס ועוד.

רבים משיריו הולחנו:

בת הרב ואימה,

הוי ארצי מולדתי,

אילאיל, אני מאמין,

אומרים ישנה ארץ,

שושנת פלאים ועוד.

זכה המשורר ועל שמו נקרא בית הסופר בת"א, רחובות רבים ובתי ספר נושאים את שמו של גדול המשוררים העבריים.

"אז שיר חדש ישיר

משורר,

ליפי ונשגב ליבו ער,

לו, לצעיר, מעל קברי

פרחים ילקטו לזר"

("אני מאמין")

מקדש כמשכון

"אמר הקב"ה: תנאי התניתי עימהם: אם יחטאו, יהא ביהמ"ק מתמשכן עליהם, שנאמר (ויקרא כו) 'ונתתי משכני בתוכם'- אל תהי קורא 'משכני' אלא 'משכוני' וכן בלעם אמר (במדבר כד) 'מה טובו אהליך יעקב משכנותייך ישראל'- שני משכנות ונקראו אוהליך כשהם בנויים ומשכנותיך כשהם חרבים, לא מפני שאני חייב לעובדי כוכבים אני ממשכן להם משכני, אלא עונותיכם גרמו לכם שאמשכן להם".

(שמות רבה פרשה לא' פסקה י')

שאול טשרניחובסקי